

SP7MP_MTP2, Závěrečný projekt, Kamila Jančková

Téma: Výtvarná výchova na Základní škole speciální

Výzkumný problém: Vliv výtvarné výchovy na rozvoj osobností žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením v 1. období na 1. stupni, ve 2. období na 1. stupni a na 2. stupni Základní školy speciální.

Výzkumná otázka: Do jaké míry může výtvarná výchova zlepšit motorické a intelektuální funkce, rozvíjet sebevědomí, seberealizaci, samostatnost a pomáhat v navazování sociálních vztahů u dětí se středně těžkým a těžkým mentálním postižením v jednotlivých etapách vzdělávání na Základní škole speciální?

Představení tématu: Cílem předmětu výtvarná výchova je naučit žáky do určité míry vnímat krásu přírodní i uměleckou, rozeznávat vkusné od nevkusného, ale hlavně rozvoj jemné i hrubé motoriky, pozornosti, paměti, vnímání, vůli, fantazii a intelektu. Během výtvarné výchovy se žáci postupně připravují na písemný grafický projev, přičemž si zároveň cvičí dlaňový úchop a další schopnosti potřebné pro rozvoj osobnosti žáka.

Cíl výzkumu: Cílem výzkumu je, na základě srovnání výtvarných prací skupin žáků z určitých období jednotlivých stupňů základního vzdělání, vyhodnotit do jaké míry je možno v rámci výtvarné výchovy rozvinout jednotlivé složky osobnosti dítěte. Přičemž bude brána zřetel na ontogenezi výtvarného projevu, umístění zobrazovaných jevů v ploše a barevnost výtvarných prací, což jsou atributy, které vypovídají mnoho o osobnosti dítěte a rozvoji jeho intelektuálních a motorických funkcí.

Hlavní výzkumná otázka: Do jaké míry může výtvarná výchova ovlivnit osobnost dětí se středně těžkým a těžkým mentálním postižením v jednotlivých etapách vzdělávání na Základní škole speciální?

Vedlejší výzkumné otázky: Jaké techniky výtvarné výchovy se užívají u dětí se středně těžkým a těžkým mentálním postižením? Jaké formy motivace jsou využívány při výtvarné výchově? Jaká je oblíbenost výtvarné výchovy u dětí se středně těžkým a těžkým mentálním postižením?

Výzkumná strategie: Výzkum je prováděn formou kvalitativního výzkumu. Důvodem volby této strategie je zkoumání respondentů v jejich přirozeném a prostředí a jejich pohled na problematiku. Dále také není v zájmu výzkumu zobecňovat vyzkoumané závěry na populaci.

Metody sběru dat:

1. Pozorování dětí při hodinách výtvarné výchovy. Důraz bude kladen na jejich spolupráci s vrstevníky, komunikaci a používání výtvarných pomůcek.
2. Rozbor výtvarných prací. Děti budou pracovat na stejném tématu. Při rozboru jejich prací bude důležité nalezení společných znaků a tyto společné znaky budou srovnány s normou. Vycházet se bude z ontogeneze výtvarného projevu.
3. Rozhovor s pedagogem vyučujícím výtvarnou výchovu.
4. Studium dokumentace zařízení.

5. Studium dokumentace dvou náhodně vybraných žáků z každé zkoumané skupiny. Bude se tedy jednat o šest kazuistik.

Kontaktování výzkumných jednotek: Před sběrem dat kontaktuji vedení Základní školy speciální v Kroměříži, kde jsem si během praxe již domluvila možnost uskutečnění výzkumu. Výše uvedené metody sběru dat jsem si vybrala na základě zvoleného tématu, které zní Výtvarná výchova na základní škole speciální. Tyto metody mi pro mé téma vyšly jako nevhodnější. Místo šetření, kterým je Kroměříž jsem zvolila z důvodu místa bydliště.

Úryvek rozhovoru s pedagogem výtvarné výchovy:

Do jaké věkové kategorie spadají žáci ze zkoumané skupiny?

Na jaké mentální úrovni podle Vás tyto žáci jsou?

Jaké formy motivace používáte při práci s těmito žáky?

Jaké techniky výtvarné výchovy jsou podle Vás v této skupině nevhodnější?

Kolikrát týdně a kolik hodin mají žáci výtvarnou výchovu?

Pracují žáci spíše na individuálních pracích nebo ve skupině?

Je rozdíl mezi vytvořenými pracemi?

Je podle Vás vhodnější samostatné tvoření žáků nebo skupinové?

Na základě jakých aspektů vybíráte témata hodin výtvarné výchovy?

Možné problémy: Při sběru dat mne mohou potkat problémy s rodiči žáků. Rodiče nemusí dát písemný souhlas s nahlížením do dokumentace jejich dětí a se zpracováním jejich údajů. Dalším problémem může být nedostačující počet výtvarných prací žáků. Dále také problémy s postižením žáků, které mi nedovolí účastnit se jejich hodin výtvarné výchovy. Takovým postižením může být například těžké mentální postižení s autismem, kdy bych svou přítomností narušila stereotyp vyučování.

Terénní poznámky: Výtvarná výchova na ZŠ a MŠ speciální v Kroměříži je vyučována v blocích trvajících 90min. Z prvotního pozorování je patrné, že pedagogové se v rámci výtvarné výchovy opravdu věnují. Je však také patrné, že z důvodu postižení žáků je složité najít vhodné metody a techniky výtvarné výchovy. Jejich počet je omezen a tím pádem je i těžké vyvarovat se stereotypu. V rámci výtvarné výchovy jsou používány temperové, vodové a prstové barvy. Žáci k malování užívají především vlastní ruce a houbičky. Tužky a štětce jsou nevhodné kvůli špatnému úchopu. Při výtvarné výchově se užívá hojně i práce s přírodními materiály. Žáci byli při práci pozorní, do určité míry soustředění a radostní z odvedené práce, z čehož vyplynulo, že výtvarná výchova je opravdu baví a těší. Také spolupráce a komunikace mezi sebou byla větší než při ostatních vyučovacích hodinách. Při krátkém rozboru hotových výtvarných prací byl patrný velký rozdíl v úrovni vývoje žáků.

Námět k modifikaci: Vzhledem k vysokým rozdílům v úrovni vývoje jednotlivých žáků by bylo velmi těžké srovnání prací malovaných na stejné téma a nalezení společných znaků. Je totiž možné, že někteří žáci vůbec nepochopí zadání nebo pochopí, ale nebudou schopni jej zpracovat. Z tohoto důvodu by bylo vhodné metodu rozboru prací malovaných na stejné téma úplně vyloučit.

Seznam literatury:

VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9

VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie*. Parta, 2003. ISBN 80-7320-063-5

ŠVARCOVÁ, I., *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-506-7

ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ D. A KOL., *Dětská klinická psychologie*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 80-247-1049-8

ČERNÁ, M. A KOL. *Česká psychopedie*. Praha: Karolinum, 2008, ISBN 978-80-246-1565-3

BARTOŇOVÁ, M., BAZALOVÁ, B., PIPEKOVÁ, J. *Psychopedie*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-161-4

STADLEROVÁ, H. *Výtvarná výchova v pojetí integrované výuky na prvním stupni základní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 8021027355

ROESELVÁ, V. *Didaktika výtvarné výchovy. V. : nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 8072900587

VONDROVÁ, P. *Výtvarné techniky pro děti : hry a výtvarné činnosti pro děti ve věku od 4 do 9 let*. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071785830

SLAVÍKOVÁ, V. *Výtvarné čarování : (artefiletika pro předškoláky a mladší školáky)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2000. ISBN 8072900161

SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675660

UŽDIL, J. *Výtvarný projev a výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální

World health organisation

<http://www.euro.who.int/en/home> [online]. 2011 [cit. 2011-01-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.euro.who.int>>.

American Association on Intellectual and Developmental Disabilities

http://www.aamr.org/content_100.cfm?navID=21 [online]. 2011 [cit. 2011-01-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.aamr.org>>.

Pozor, výzkum se vám rozpadá na dvě témata (viz komentáře).

U toho zkoumání přínosu výtvarné výchovy na rozvoj žáků je problematické to, že se vám těžko podaří efekt výtvarné výchovy odlišit od jiných vlivů (žáci se přirozeně rozvíjejí s věkem a s dobou školní docházky atd.).

